

afslutning, forfatterne her giver. Skønt børnene var undertrykte, var den almindelige indstilling, at børnene havde det godt nok. Når det er sagt, må det dog nævnes, at det altid er diskutabelt at dømme fortiden med nutidens øjne. Og det er der en tendens til her. Det ville i stedet have været på sin plads at skitsere, hvilke alternativer til Jægerspristilværelsen, børnene havde. Den side af sagen mangler bogen.

Carl Erik Andresen

Th. Sørensen: *Socialstatistiske undersøgelser 1-2*. Genudgivet med biografi over Th. Sørensen og en bibliografi over hans forfatterskab ved Erik Strange Petersen. (Selskabet for udgivelse af kilder til dansk historie, 1984). 363 og 456 s.

Det har i mange år været umuligt at få fat på Hobrolægen og socialstatistiker Th. Sørensens grundige arbejder fra 1880'erne. Ikke mindst hans undersøgelse fra 1880 over købstadsarbejdernes levevilkår har været genstand for stor interesse. Nu foreligger afhandlingerne i reprografisk genoptryk med en omhyggelig og velskrevet biografi over Th. Sørensen.

Ud over det nævnte bidrag indeholder udgivelsen undersøgelsen over markarbejderen vilkår i jyske hedeamter, arbejdsulykkesstatistik fra 1882, børnedødeligheden i forskellige samfundslag, de økonomiske forholds og beskæftigelsens indflydelse på dødeligheden i København og provinsbyerne og arbejdsulykkesstatistik 1880-84.

De videnskabelige arbejder, som var af god kvalitet, medførte, at Sørensen fra at være socialforsker og læge gennem kommissionsarbejde gled over i en fremragende embedsmandskarriere. Først blev han sygekasseinspektør med

sygekasselovens indførelse 1892, og fra 1907, da loven om arbejdsløshedskasser så dagens lys, påtog han sig i en alder af 68 år dette inspektorat.

Genudgivelsen giver væsentlig bedre muligheder for at stifte bekendtskab med Sørensens arbejder. Udgiveren har lagt et betydeligt arbejde i publikationen, og ud over biografien over Th. Sørensen kan man glæde sig over en bibliografi over hans arbejder.

Ib Gejl

Janni Andreassen: *Nye Slædespor*. Dagbogsblade fra den litterære Grønlandsekspedition 1902-04. (Chr. Ejler's Forlag, 1984). 214 s. ill.

Janni Andreassen, der er journalist af profession, har via et privat bekendtskab med maleren Harald Moltkes enke fundet Harald Moltkes papirer, herunder dagbogen, fra hans deltagelse i den litterære Grønlandsekspedition 1902-04. Ved hjælp af dem og Mylius Erichsens (ekspeditionens leder) dagbog, der befinder sig på Arktisk Institut, samt det trykte materiale fra ekspeditionen har Janni Andreassen sammensat en kronologisk fremadskridende beretning fra de første forberedelser i begyndelsen af 1902 til tilbagekomsten til Upernavikdistriktet i februar 1904, efter ekspeditionen havde opholdt sig i Thule-distriktet siden april 1903. Metoden er at lade kilderne tale for sig selv med ganske korte forbindende stykker imellem. I forhold til dagbogsmaterialet er vel  $\frac{1}{10}$  på denne måde citeret (oplyst af forfatteren), i margen er der for hvert citat henvist til kildestedet. Forfatteren kan også oplyse, at der på Arktisk Institut ligger et rettelsesblad for de fejl, der trods omhu er opstået i henvisningerne.

I denne kildefremstilling dominerer

Mylius Erichsens og Harald Moltkes dagbøger, og de giver naturligvis et vist indblik i disse personers karakterer. Mylius Erichsen er den mest åbne, idet han løbende går ind på vurderinger af rejsefællerne. Det karakteristiske her er hans mistanke om, at de ikke fuldt ud anerkender hans lederegenskaber, og hans til tider paranoiske forestillinger om, at de bagtaler ham over for hinanden og over for de mennesker, de færdes iblandt. Der er dog også venskabs- og troskabserklæringer til dem, så det generelle indtryk bliver en noget selvoptaget person med meget svingende vurderinger af sine medmennesker. På den baggrund står hans lange opslidende pleje af Moltke, da denne lå dødssyg i Thule i månedsvis, som et bemærkelsesværdigt sympatisk træk.

*Axel Kjær Sørensen*

*Århus Seminarium, 1909-1984; (Århus Seminariums bestyrelse, 1984). 80 s. ill.*

Århus Seminariums 75-års dag markeredes bl.a. med dette lille jubilæums-skrift, der er indledt af bestyrelsesformand Vagn Høyer og afsluttet af Arne Fischer med en lille artikel om seminariets billedsamling. Langt den største del af skriftet er seminarielektor Viggo Larsens redegørelse for seminariets historie. Klart struktureret deler han emnet i fem kapitler; det første behandler seminariets tilblivelse, de fire andre seminariets udvikling og virke under de fire seminarielove, som kom i tidens løb. Hvert af disse fire indledes med en kort beskrivelse af både Århus bys udvikling og den respektive seminarielov for dernæst at behandle de seminarinterne emner som elever, lærere, bestyrelse/rektor, bygninger og afrundes med at tegne hverdagen og specielle begivenheder.

Det hele begyndte med, at Indre Mission havde behov for lærerinder med det rette sindelag. I flere af dens samfundskredse blev der i begyndelsen af dette århundrede født den tanke at oprette et kvindeseminarium. Efter nogle interne stridigheder gik Århuskredsen af med sejren og fik også grønt lys fra staten i 1907. Regeringen havde selv været inde på at grundlægge et statskvindeseminarium i Århus. Det undrer anmelderen, at Viggo Larsen, der ellers prøver at indfange hovedtrækkene i historien omkring seminariet, ikke fortæller noget om, at der ikke fandtes nogle kvindelige statsseminarier overhovedet i Danmark; det første kom først 10 år senere. De kvindeseminarier, der fandtes, var alle private. Indre Missions initiativ i 1907 gav altså regeringen en god mulighed for at spare udgifterne endnu engang. Indre Mission ville selv finansiere seminariet, og man samlede ind til en folkegave til sig selv på 50-års dagen i 1911.

Allerede 1909 kunne man optage og undervise de første elever i lejede lokaler, og året efter kunne den store bygning indvies. 1911 fik Indre Mission overdraget skødet som gave.

Seminariet startede med 12 piger i I. klasse og 14 i præparandklassen. Holdene var fra starten aldersmæssig, geografisk og socialt meget differentieret, mens forstanderne, en præst og en kvindelig lærer, timelærerne og den eneste fastansatte lærer alle var rekrutterede blandt og godkendt af Indre Mission. Siden er ca. 5000 elever dimitteret, mange lærere har haft deres arbejde her, og fem forstandere/rektorer har stået for det daglige ansvar. En vis sekularisering er klart at mærke, men som Viggo Larsen afslutter: »Formålet var og er uddannelse af fagligt dygtige folkeskolelærere, der samtidig på seminariet havde og har mulighed for at møde et kristent livssyn«.